

Het hedendaags kapitalisme komt niet eerst
met fabrieken aanzetten. Die volgen, als ze al volgen...
Het kapitalisme komt eerst met woorden, tekens, beelden.

melijke veranderingen als gevolg van de logica die we net omschreven, gegroepeerd zijn: de glamour van de 'luxe subjectiviteit' en de ellende van de 'mislukte subjectiviteit'. Het Westen is doodsbang voor de nieuwe islamitische subjectiviteiten. Maar het heeft met zijn o zo vreedzame en verleidelijke technieken zelf dit monster gecreëerd. We worden niet geconfronteerd met de resten van traditionele samenlevingen die verder gemoderniseerd moeten worden, maar met heuse cyborgs die het eeuwenoude koppelen aan het hypermoderne. Immateriële transformaties komen het eerst, en veel sneller dan lichamelijke transformaties. Drie vierde van de mensheid heeft geen toegang tot deze laatste, terwijl ze wel makkelijk toegang hebben tot de eerste (eerst en vooral door de televisie). Het hedendaags kapitalisme komt niet eerst met fabrieken aanzetten. Die volgen, als ze al volgen... Het kapitalisme komt eerst met woorden, tekens, beelden.

Het evenement en de logica van de verovering

Het evenement is een ontmoeting en zelfs een dubbele ontmoeting: met de geest en met het lichaam. Deze dubbele ontmoeting kan leiden tot een dubbele discrepantie, aangezien reclame alleen maar een opening van mogelijkheden is onder de vorm van de 'problematiek'. Reclame is slechts een mogelijke wereld, een omhulsel rond een reeks virtualiteiten. De manier waarop het omhulde uitgelegd wordt en de uitwerking van het omhulsel kunnen heel heterogene effecten produceren, want de subjectiviteiten zijn allemaal autonome, onafhankelijke, virtuele enkelvoudige eenheden. Een andere mogelijke wereld is virtueel altijd aanwezig. De splitsing van divergerende reeksen achtervolgt het hedendaagse kapitalisme. Binnen een en dezelfde wereld ontvouwen zich onverzoeerbare werelden. Daarom is dit proces van kapitalistische toeëigening op zich nooit afgesloten, maar altijd onzeker, onvoorspelbaar, open. 'Bestaan is anders-zijn': maar de differentiatie is elke keer weer onzeker, onvoorspelbaar, risicovol. Het kapitalisme probeert deze werelden die altijd virtueel mogelijk zijn onder controle te houden door vari-

atie en continue modulatie. Strikt genomen produceert het noch subject, noch object, maar subjecten en objecten die constant variëren, beheerd door modulatietechnologieën die op hun beurt constant variëren. In de westerse landen gebeurt deze controle niet enkel door de modulatie van het intellect, maar ook door het mouleren van lichamen (gevangenis, school, ziekenhuis) en het sturen van het dagelijkse leven (Vadertje Staat). Het zou een te grote eer zijn voor het kapitalisme te denken dat alles gebeurt via de continue variatie van subjecten en objecten, de modulatie van het intellect en het in beslag nemen van geheugen en aandacht. De controlerende samenleving integreert ook de oude disciplinaire dispositieven. In niet-westerse samenlevingen, waar disciplinaire instellingen en Vadertje Staat zwakker zijn en minder ontwikkeld, impliceert deze controle meteen een oorlogslogica, zelfs in tijden van vrede. Het paradigmatische lichaam in de controlerende samenlevingen is niet langer het opgesloten lichaam van de arbeider, de gek, de zieke, maar het zwaarlijvige lichaam (volgevreten met de werelden van de onderneming) en het anorectische lichaam (weigering van diezelfde werelden), die op de televisie kijken naar de lichamen van de meerderheid van de wereldbevolking, lichamen die sterven ten gevolge van honger, geweld, dorst. Het paradigmatische lichaam is niet langer het zwijgende lichaam, gestaald door discipline, maar het lichaam en de geest die getekend en vertaald worden in tekens, woorden, beelden (de logo's van de ondernemingen) die op ons lijf gegrift staan. Net zoals de strafmachine van de Kolonie van Kafka zijn instructies in de huid van de veroordeelden kraste. In de jaren '70 beschreef Pasolini heel precies hoe de televisie de ziel en het lichaam van de Italianen heeft veranderd, hoe ze het belangrijkste instrument was van een antropologische transformatie die in eerste instantie de jongeren raakte. Hij gebruikt vrijwel hetzelfde concept als Tarde om te beschrijven hoe televisie op afstand werkt: eerder aan de hand van voorbeelden dan met discipline, eerder imiterend dan dwangmatig. Ze stuurt gedragingen, actie op mogelijke acties. Deze immateriële transformaties spo-

ken in onze hoofden rond als refreintjes, circuleren meteen op wereldniveau en infiltreren in elke huiskamer. Dit zijn de echte wapens waarmee geest en lichaam worden veroverd en gevangen gezet, wapens die de marxistische theorie en de economische theorieën eenvoudigweg niet kunnen begrijpen. We staan hier voor een paradigmaverandering die we niet kunnen verklaren wanneer we werk of praxis als uitgangspunt nemen. Integendeel, als we dat doen, riskeren we een verkeerd beeld te geven van wat productie vandaag betekent, aangezien het proces dat we hierboven beschreven, voorafgaat aan de hele organisatie van werk (en niet werken).

Produceren en realiseren van openbare, collectieve of gemeenschappelijke goederen

Anders dan de samenwerking in de smithiaanse en marxistische fabriek, produceert intellectuele samenwerking openbare, collectieve of gemeenschappelijke goederen: kennis, talen, wetenschap, cultuur, kunst, informatie, levensvormen, relaties met zichzelf, met anderen, met de wereld. We maken daarbij een onderscheid tussen openbaar of collectief bezit van de economische politiek enerzijds en gemeenschappelijke goederen anderzijds. Deze laatste zijn inderdaad niet enkel water, lucht, natuur, enzovoort, 'eigendom' van iedereen, maar worden ook gecreëerd en gerealiseerd volgens de modaliteiten die Marcel Duchamp gebruikt om te spreken over de artistieke creatie. Het kunstwerk is inderdaad voor de helft het resultaat van de activiteit van de kunstenaar en voor de andere helft het resultaat van de activiteit van het publiek (hij die kijkt, leest, luistert). Het is deze 'artistieke' dynamiek, en niet die van de producent/consument, die aan het werk is in de productie en realisatie van gemeenschappelijke goederen. In tegenstelling tot de 'tastbare, bezitbare, inruilbare, consumeerbare' goederen geproduceerd door de relatie kapitaal-werk, zijn deze goederen juridisch gezien 'intelligibel, niet toe te eiegenen, niet inruikbaar, niet consumeerbaar' (Tarde). Gemeenschappelijke goederen, het resultaat van een co-producerende en co-realiserende samenwerking tussen willekeu-